

პოსტპანდემური პერიოდის გლობალური ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები

COVID-19 პანდემია გახდა მსოფლიო ეკონომიკისა და გლობალური ბიზნესის განვითარების ძირითადი შემაფუძვლებელი ფაქტორი. მსოფლიო ეკონომიკაზე, წახმობის ფაქტორების მოძიებაზე, გლობალური ბიზნესზე მისი ზეგავლენა უპიკვედენტო და ყოველმხრივ მომცველია. ამ ახალ ხეობაში ეკონომიკური განვითარების მრავალი თეორია, სავაჭრო და საინვესტიციო პოლიტიკის მექანიზმები სერიოზულ გადახედვას საჭიროებენ. წინამდებარე კვლევის მთავარი მიზანია კოხონაეკონომიკის ანალიზი, ასევე იმ კონცეპტუალური ჩაჩროს შემუშავება, რომლითაც შესაძლებელი გახდება გლობალური ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარებაზე COVID-19-ის ნეგატიური ზეგავლენის მაშტაბების დადგენა და მათი მინიმუმზაციის გზების ძიება. ავტორის მეთოდოლოგიური მიდგომა სცილდება პანდემიის ეკონომიკის გზადიციულ ინტეგრაციას. გამოქვეყნებული კვლევების შედახებითმა ანალიზმა აჩვენა, რომ COVID-19-ის ნეგატიური გავლენა გლობალური ეკონომიკაზე გაძლიერდა იმით, რომ მსოფლიო ეკონომიკას ახ გააჩნდა დრო 2008 წლის გლობალური კრიზისის დასაძლევად და წინააღმდეგობა იმყოფებოდა. ქვეყნების მზადყოფნა პანდემიასთან საბიძოლველად უკიდურესად დაბალი აღმოჩნდა, ხოლო საერთაშორისო ინსტიტუტებმა ვეჩ შეძლეს ეფექტიანი დაცვის მექანიზმების შემუშავება.

საკვანძო სიტყვები: პანდემია; კოხონავიხუსის ეკონომიკა; გლობალური ბიზნესი; ეკონომიკური პოლიტიკა; საერთაშორისო თანამშრომლობა.

პანდემიების ეკონომიკურ განვითარებაზე ზეგავლენის კვლევამ აჩვენა, რომ მოსახლეობის ჯანმრთელობასა და ეკონომიკურ კეთილდღეობას შორის არსებობს პირდაპირი კორელაცია (Robalino et al. 2002). ლ. ჯონუნგი და რ. ვერნერი აღნიშნავენ, რომ პანდემიის ეკონომიკური შედეგების შეფასებასების პროცესში მნიშვნელოვანია გაურკვევლობის მაღალი ხარისხის გათვალისწინება (Jonung, Werner 2006). როგორც წესი, პანდემიების გაურკვევლობა იზრდება მისი გავრცელების მასშტაბის გაფართოებასთან ერთად, ამიტომ, პანდემიის ეკონომიკაზე გავლენის პროგნოზირება თითქმის შეუძლებელი გახდა.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ფართოდ არის შეისწავლილი ეკონომიკაზე პანდემიების გავლენის ცალკეული ასპექტები, კერძოდ, შიდა ბიზნესის ზემოქმედება ქვეყნების ეკონომიკურ ზრდაზე (Arndt, Levis 2001), SARS-ის მაკროეკონომიკური შედეგები. საინტერესოა რომ, შედარებით მცირე სიკვდილიანობით გამორჩეული SARS-ის ეპიდემია მნიშვნელოვანი ეკონომიკური დანახარჯებით ხასიათდებოდა, რაც გამომწვეული იყო მთავრობების გადაჭარბებული პრევენციული ზომებით (Brahmbhatt, 2008).

ე. ბლუმმა, დაადგინა, რომ ღია ეკონომიკა უფრო დაუცველია საერთაშორისო შოკების მიმართ, ვიდრე ის, რომელიც ნაკლებად ინტეგრირებულია გლობალურ ეკონომიკურ ურთიერთობებში (Bloom et al. 2005). სამეცნიერო ლიტერატურაში განხილულია პანდემიის მაკროეკონომიკურ შედეგებზე და ფინანსურ ბაზრებზე ზემოქმედების სხვადასხვა სცენარი (მაგალითად, DSGE/CGE გლობალური ჰიბრიდული, ზოგადი წონასწორობის მოდელის გამოყენებით). ეს სცენარები, ცხადყოფენ, რომ მოკლევადიან პერიოდში შეზღუდულმა აფეთქებამაც კი შეიძლება მნიშვნელოვანი გავლენა იქონიოს გლობალურ ეკონომიკასა და ბიზნესზე. ვ. მაკიბინი ტრადიციულ ინსტრუმენტებს (მაგალითად, საპროცენტო განაკვეთების შემცირებას) არაეფექტიანად მიიჩნევს. პანდემიის ეკონომიკური რისკები მოითხოვენ არა მხოლოდ მოთხოვნის მართვას, არამედ ყოველმხრივ მომცველი მონეტარული, ფისკალური და ჯანდაცვის პოლიტიკის გატარებას. მეცნიერთა გაანგარიშებით კორონავირუსის პანდემიის მიერ გლობალური ეკონომიკისადმი მიყენებულ ზარალი 3-დან 4,4 ტრილიონ დოლარამდე მერყეობს (McKibbin W., End et al. 2020;25). ეპიდემიების პრევენციის მიზნით ა. ბლუმი და დ. კენინგი მიუთითებენ სა-

ერთაშორისო თანამშრომლობის მნიშვნელობაზე (Bloom, Canning 2006). გლობალიზაცია, ერთი მხრივ, ხელს უწყობს დაავადებების გავრცელებას, მაგრამ მეორე მხრივ, ქმნის მათთან ბრძოლის ახალ შესაძლებლობებს. მნიშვნელოვანია ის კვლევები, სადაც წარმოდგენილია COVID-19-ის საერთაშორისო ეკონომიკური შედეგების ანალიზი, მათ შორის საერთაშორისო ვაჭრობაზე გავლენის შეფასება და მისი ცალკეული ქვეყნების ეკონომიკაზე ზეგავლენა [Zandi, 2020], ასევე ციფრული ეკონომიკის გარკვეული სექტორების განვითარება [Smith et al. 2019].

სამეცნიერო ლიტერატურის ანალიზიდან ჩანს, რომ ამ მიმართულებით არსებულ კვლევებში არასათანადოაა წარმოდგენილი პანდემიასა და გლობალურ ეკონომიკას შორის კავშირის კონცეპტუალური დასაბუთება და შეფასება. ამასთან, ისინი აჩვენებენ ეპიდემიების პეტეროგენურობის მაღალ ხარისხს. ამიტომ, თითოეული პანდემია უნიკალურია მისი გლობალურ ეკონომიკასა და ბიზნესზე გავლენის მაშტაბების მიხედვით. ცნობილია, რომ ურთიერთობა ჯანმრთელობასა და სიმდიდრეს შორის პირდაპირპროპორციულია, რის გამოც, ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებს უფრო ჯანმრთელი მოსახლეობა ჰყავთ, ვიდრე ღარიბებს. ბოლო წლებში ჯანმრთელობა განიხილება, როგორც ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დეტერმინანტი, რაც ნათლად ჩანს კოროვირუსის პანდემიის მაგალითითაც. ჰარვარდის უნივერსიტეტის მკვლევართა ჯგუფი მიუთითებს პანდემიის ეკონომიკასა და გლობალურ ბიზნესზე ზეგავლენის სერიოზულ შედეგებზე იმ შემთხვევებშიც კი, როდესაც სიკვდილიანობა შედარებით დაბალია. მაგალითად, 2013-2014 წლებში ლიბერიაში ებოლას აფეთქების დროს მშპ 8%-ით დაეცა (Bloom et al. 2018). გლობალური გრიპით გამოწვეული ზარალი (1918 წლის პანდემია) შეადგენდა 500 მილიარდ დოლარს (გლობალური მშპ-ს 0.6%). ამასთან, საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყნები უფრო მეტად დაზარალდნენ (მშპ-ს 1.6%), ვიდრე მაღალი შემოსავლის (მშპ-ს 0.3%). საერთაშორისო სავალუტო ფონდის (IMF) მონაცემებით, ღარიბი ქვეყნები უფრო მეტად განიცდიან ეკონომიკურ ზარალს, რადგან ისინი ნაკლები თანხებს ხარჯავენ ჯანდაცვაზე და ფინანსური რისკებისაგან დასაცავად გააჩნიათ მცირე დანაზოგები (Bloom et al. 2018). ეპიდემიებისა და ბუნებრივი კატასტროფების ისტორიული გამოცდილება მეტყველებს იმაზე, რომ მოკლევადიანი ეკონომიკური ზიანი შეიძლება იყოს მნიშვნელოვანი. როგორც კ. სმიტი აღნიშნავს, ინფექციური დაავადებების გავრცელების გავლენა, გარდა ჯანდაცვის სისტემისა, მოიცავს ისეთ ინდუსტრიებს, როგორიცაა: ტურიზმი და მოგზაურობა, ვაჭრობა და ტრანსპორტი და გარემოსდაცვა, მომსახურება (Smith et al. 2019). კორონავირუსის პანდემიამდე, უცნობი იყო მიწოდებისა და მოთხოვნის კომბინირებული შოკი, რომელიც უარყოფითად აისახა წარმოებაზე. გლობალურ ეკონომიკასა და ბიზნესზე ასეთმა ორმაგმა დარტყმებმა გამოიწვევია „დომინოს ეფექტი“.

სამეცნიერო ლიტერატურის ანალიზი შესაძლებელს ხდის გამოვავლინოთ კორონავირუსის პანდემიის ნეგატიური ეკონომიკური შედეგების ძირითადი მიზეზები, მოვახდინოთ მათი სისტემატიზაცია. ეს მიზეზებია:

მოთხოვნის შემცირება. შემოსავლების შემცირება, მომხმარებელთა განწყობის ცვლილებასთან ერთად, უარყოფით ზეგავლენას ახდენს გლობალურ ბიზნესზე, განსაკუთრებით მომსახურების სექტორში (ტურიზმი, კვება, გართობა). პანდემიის შედეგად გამოწვეული რისკები და გაურკვევლობა ამცირებს შინამეურნეოების მოხმარებას, რადგანაც იზრდება დანაზოგები. გარდა ამისა, პანდემიის პირობებში ყალიბდება შინამეურნეოების მოთხოვნა, აგრეთვე დანახარჯები ძირითად პროდუქტებზე, რაც მოთხოვნისა და გადახდისუნარიანობის გაურკვევლობის დამატებით ფაქტორს წარმოადგენს.

მიწოდების შემცირება. პანდემიით დაზარალებულ რეგიონებში წარმოების შემცირება იწვევს გლობალური ღირებულების ჯაჭვის ნეგატიურ ცვლილებებს. ნედლეულისა და მზა პროდუქციის ექსპორტი მცირდება, რაც ნეგატიურად აისახება შემოსავლების დონესა და დასაქმებაზე. პანდემია ხასიათდება მსხვილი კორპორაციების დეფოლტით (ძირითადად მომსახურების სფეროში), რაც ქმნის ლიკვიდურობის პრობლემას და საინვესტიციო პორტფელის

გაუფასურება. ლიკვიდურობის კრიზისი, პირველ რიგში, აზიანებს იმ ქვეყნებს, რომლებსაც აქვთ საკუთარი ვალუტა, რომლის კურსი მიბმულია სარეზერვო ვალუტაზე (ევროსა და დოლარზე).

ფინანსური დესტაბილიზაცია. კოროვირუსული რისკების ზრდა და ამ პირობებში ლიკვიდური აქტივების პრობლემა ნეგატიურად აისახა საფონდო და სავალუტო ბაზრებზე. 2011-2021 წწ. ვალის მთლიანი მოცულობა (კერძო, სახელმწიფო და ფინანსური სექტორის ვალები) 152-დან 255 ტრილიონ დოლარამდე გაიზარდა, რაც უკვე ორჯერ აღემატება მსოფლიო მშპ-ს. ყველაზე კრიტიკულ ვითარებაში აღმოჩნდნენ განვითარებადი ქვეყნები, რომლებიც ვალის მაღალი დონისა და სავალუტო რეზერვების კლების ტენდენციის პირობებში ეწევიან ნედლეულის ექსპორტს. OECD-ის მონაცემებით, კორპორაციული ობლიგაციები 2011 წლიდან 2021 წლის ბოლომდე გაორმაგდა და 13,5 ტრილიონ აშშ დოლარს მიაღწია, ხოლო არასაინვესტიციო (ანუ დაბალი საკრედიტო რეიტინგის) ობლიგაციები შეადგენდა მთლიანი გამოშვების 25%-ს. მაღალი ფინანსური ბერკეტის მქონე კომპანიებისთვის, ეს განსაკუთრებით საშიშია. გაეროს ვაჭრობისა და განვითარების ორგანიზაციის (UNCTAD) მონაცემებით, განვითარებადი ქვეყნების მთლიანი ვალი 2020 წელს ორჯერ გაიზარდა. საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ამ ვალის დაგროვებაში. ამიტომ, განვითარებადი ქვეყნების ვალის მესამედი დენომინირებულია უცხოურ ვალუტაში [UNCTAD, 2020].

ასევე მნიშვნელოვანია COVID-19-ის შედეგების ანალიზი ეკონომიკური გლობალიზაციის კონტექსტში. არსებობს ვარაუდი, რომ პანდემია ზრდის ნაციონალიზმს, იზოლაციონიზმს და ხელი უწყობს ეკონომიკური გლობალიზაციისგან განდგომას. რეალურად კი, ისევე როგორც მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ დანგრეული ეკონომიკის აღსადგენად ქვეყნების ერთობლივი ძალისხმევას, პანდემიას თან ახლავს საერთაშორისო თანამშრომლობის გაფართოება. ამავდროულად, COVID-19-მა გამოავლინა გლობალური მმართველობის კრიზისი, რომლის აღქმა და როლი მომავალში მნიშვნელოვნად შეიცვლება.

ეპიდემიების ან სტიქიური უბედურებების დროს მნიშვნელოვანია სასურველი მიზნების მიღწევის სიჩქარე, რადგან თუ ეკონომიკური ზიანი სწრაფად არ აღმოიფხვრება, ეს გამოიწვევს ცხოვრების დონის დაცემას და წარმოების ზრდის ტემპის შენელებას. პანდემიის პერიოდში, რიგი ქვეყნების მაკროეკონომიკურმა პოლიტიკამ ცხადყო დეფიციტური სამთავრობო ბიუჯეტის მიზანშეწონილობა: როდესაც საპროცენტო განაკვეთები დაბალია და ეკონომიკაში ქარბი დანაზოგია, სახელმწიფო ხარჯების დეფიციტური დაფინანსება აუმჯობესებს ქვეყნების ეკონომიკურ მდგომარეობას. მაგალითად, ჩინეთმა, პანდემიის შედეგად, შეარბილა მონეტარული პოლიტიკა, რათა გავლენა მოეხდინა ეკონომიკის რეალური სექტორის ძირითად სფეროებზე, პირველ რიგში წარმოებასა და ტრანსპორტზე. ფისკალური რეაგირების გარდა, მთავრობებმა უნდა შეამსუბუქონ სავაჭრო რეგულირების გამკაცრებული ზომები, რომლებიც დაწესდა ცალკეული ქვეყნების მიერ.

პანდემიის უარყოფითი ეკონომიკური შედეგების შერბილების მიზნით, მონეტარული პოლიტიკის სფეროში ცალკეულმა ქვეყნებმა, მიმართეს გარკვეულ ზომებს. ასე მაგალითად, 2020 წლის მარტში აშშ-ს ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ (ფსს) განახორციელა: 1) (ფსს) თითქმის ნულამდე განაკვეთის დაწევა, რამაც მნიშვნელოვნად შეამცირა საბანკო სესხების ზღვრულ ღირებულება; 2) ინვესტიციები გაიზარდა სახაზინო ფასიან ქაღალდებში; 3) ბანკების ლიკვიდურობასა და კაპიტალზე მოთხოვნები შემსუბუქება. ექსპერტების აზრით, ქვეყნების მონეტარული პოლიტიკა უნდა დარჩეს მოქნილი, რაც უზრუნველყოფს გრძელვადიანი საპროცენტო განაკვეთების დაბალ დონეს. ეს უზრუნველყოფს დისკრეციული ფისკალური პოლიტიკის უფრო აქტიურ გამოყენებას მოკლევადიანი მოთხოვნის სტიმულირებისა და პანდემიის ნეგატიური ეკონომიკური შედეგების ზემოქმედების შესამცირებლად. გარდა ამისა, დაბალი საპროცენტო განაკვეთები ჯანდაცვის, განათლების, გარემოსდაცვითი და ციფრული ინფრასტრუქტურის სფეროში სახელმწიფო ინვესტიციების ხარჯებს ეფექტიანს ხდის [OECD, 2020].

ამ ეტაპზე უცნობია, როგორ გადაიჭრება გადაჭარბებული ვალების ტვირთის პრობლემა. რ. დაგერის აზრით, სახელმწიფო ვალის ზრდის გამო მოსალოდნელია ეკონომიკური ზრდის ტემპების შემცირება. ჩვენი მიგვაჩნია, რომ ისევე როგორც წინა კრიზისში, საკვანძო იქნება დოლარის ლიკვიდობის პრობლემა, რაც მოითხოვს მთავრობებისა და ცენტრალური ბანკების კოორდინირებულ პოლიტიკას. ბევრი ბანკი შეზღუდავს დოლარში დენომინირებულ ვალებს, ამიტომ, მარეგულირებლებს მოუწევთ ბანკების ლიკვიდურობისა და კაპიტალის წესების შემსუბუქება. დეფოლტის პრობლემა სერიოზული გამოწვევაა გლობალური ფინანსური სისტემისთვის. ამიტომ, პანდემიით დაზარალებული კომპანიების დაუყოვნებლივი და პირდაპირი დახმარება მნიშვნელოვანია. ამ სფეროში სახელმწიფო რეგულირება, ფოკუსირებული უნდა იყოს სახელმწიფო დახმარებისა და საგადასახადო შეზღუდვების შემსუბუქებაზე. მთავრობებმა უნდა უზრუნველყონ გარანტიები იმ ბანკებისთვის, რომლებიც შეღავათიან სესხს აძლევენ პრობლემურ კომპანიებს.

სამეცნიერო ლიტერატურის ანალიზიდან ჩანს, რომ ბოლო წლების ეკონომიკური ვარდნა ყოველთვის წყდებოდა მრავალმხრივი საერთაშორისო თანამშრომლობით, რომლის მაგალითია, G20-ის ქვეყნების უარი სავაჭრო პროტექციონიზმზე და ფისკალური გაფართოება. სწრაფი მრავალმხრივი რეაგირების აუცილებლობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, დღევანდელი კრიზისის პირობებში, რადგან აქ დამატებით სირთულეს წარმოადგენს პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისი. სიტუაცია გაამწვავა ნავთობის ფასების მნიშვნელოვანიმა ვარდნამ და საერთაშორისო ვაჭრობის ღრმა შეფერხებებმა, რასაც დაერთო რუსეთის შეჭრა სუვერენულ უკრაინაში და ცვლილებები მსოფლიოს ეკონომიკურ გეოგრაფიაში.

საგარეო ვაჭრობის მრავალმხრივი რეგულირების წესრიგის წინააღმდეგობა გამოიხატება იმაში, რომ აშშ-ის თითქმის ყველა პარტნიორს შეეხო იმპორტის გაზრდილი ტარიფები. გამწვავდა აშშ-ის ჩინეთთან სავაჭრო კონფლიქტი. ამდენად, აშშ-ის სავაჭრო პროტექციონიზმი კვლავაც აგრძელებს ნეგატიურ გავლენას საერთაშორისო ინვესტიციებსა და გლობალური მიწოდების ჯაჭვზე.

ეკონომიკური გლობალიზაციის მაღალი დონის მიუხედავად, ეროვნული ეკონომიკები კვლავაც პროტექციონისტული მიდგომებით ხასიათდება. არსებული კრიზისის დასაძლევად აუცილებელია გატარდეს ეკონომიკური სისტემების მდგრადობის გაზრდისკენ მიმართული ზომები, რაც საბოლოოდ გამოიწვევს გლობალიზაციის შესუსტებას და იზოლაციონიზმის ზრდას. მზარდი იზოლაციონიზმის პირობებშიც კი, ძლიერდება გლობალური თანამშრომლობის გაფართოების აუცილებლობა, რაც იწვევს ფუნქციური სიჭარბის ფაქტორების ეკონომიკაში კომპლექსური გამოყენების საჭიროებას.

ამ პირობებში, პანდემიის ეკონომიკის კვლევა უფრო მეტად უნდა იყოს ფოკუსირებული ცალკეული ქვეყნების შესაძლებლობების შეფასებაზე, რათა მათ რეაგირება მოახდინონ ეპიდემიებზე. თეორიულად, ეს შესაძლებლობები განისაზღვრება ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების, ფართო საერთაშორისო თანამშრომლობის აუცილებლობით. პანდემიის გამოწვეული ეკონომიკური წინააღმდეგობის დაძლევაში, განვითარებადი ქვეყნები უფრო წარმატებულები ხდებიან, რადგან მათ მუდმივად უხდებათ სერიოზული სოციალურ-ეკონომიკური და სოციალურ-პოლიტიკური პრობლემებისა და გამოწვევების გადალახვა.

დასკვნა

მნიშვნელოვანია COVID-19 პანდემიის ანალიზი ეკონომიკური გლობალიზაციის კონტექსტში. არსებობს ვარაუდი, რომ პანდემიამ შეიძლება გაზარდოს ნაციონალიზმი, იზოლაციონიზმი და ხელი შეუწყოს ეკონომიკური გლობალიზაციისგან უკან დახევას. ამის საპირწონედ პანდემიას თან ახლავს საერთაშორისო თანამშრომლობის ზრდა, ისევე როგორც მეორე მსოფლიო ომის შემდეგომ პერიოდში დანგრეული ეკონომიკის აღსადგენად ქვეყნების ერთობლივი ძალისხმევა. ამავდროულად, COVID-19-მა აშკარა გახადა გლობალური მმართვე-

ლობის კრიზისი, რომლის აღქმა და როლი მომავალში მნიშვნელოვნად შეიცვლება. ანალიზი ცხადყოფს ამჟამინდელი პანდემიის უნიკალურობას, რომელიც უარყოფითად აისახება არა მხოლოდ გლობალურ მიწოდებასა და მოთხოვნაზე, არამედ ფინანსურ სისტემაზე, რომელიც მრავალი ქვეყნის ვალის ტვირთის გამო, ხასიათდება უკიდურესად მაღალი რისკებით. კვლევების მიმოხილვამ ასევე აჩვენა, რომ კოროვირუსის პანდემიის გავრცელების მაღალი სიჩქარე, როგორც სამედიცინო, ისე ეკონომიკურ კონტექსტში გლობალიზაციის შედეგია, ხოლო პანდემიის საპასუხოდ სახელმწიფოების მიდგომები ფრაგმენტული და პროტექციონისტულია. ჩვენი კვლევის შედეგების პრაქტიკული მნიშვნელობა მდგომარეობს კორონავირუსის ეკონომიკის შემდგომი კვლევის გაფართოების შესაძლებლობაში. ადაპტირებული, აქტიური ეკონომიკური პოლიტიკის იმ კონცეპტუალური ჩარჩოს შემუშავებაში, რომელიც მიზნად ისახავს პანდემიის უარყოფითი ეკონომიკური ეფექტის მინიმუმამდე შემცირებას.

ლიტერატურა:

1. თ. შენგელია, (2021). მცირე ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები კოვიდპანდემით გამოწვეული გაურკვევლობის პირობებში. გლობალიზაცია და ბიზნესი, № 6
2. თ. შენგელია, (2021). სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ეკონომიკური განვითარება COVID-19 პანდემიის პირობებში. კრებულში: კოვიდ 19 პანდემია და ეკონომიკა. თსუ
3. თ. შენგელია, (2021). ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები კოვიდპანდემიით გამოწვეული კრიზისის პირობებში. კრებულში: XXI საუკუნის ეკონომიკური, სოციალური, ეკოლოგიური ტექნოლოგიური გამოწვევები. პ. გუგუშვილის სახ. თსუ-ს ეკონომიკის ინსტიტუტი
4. თ. შენგელია, (2020). გლობალური ეკონომიკის რეცესია და საქართველოს პოსტვირუსული განვითარება. კონომიკა და ბიზნესი, № 2, ტომი 12
5. T. Shengelia, Kh. Berishvili, D. Kbilashvili. (2022). Ecological-economic development of the South Caucasus countries under the COVID-19 Pandemic. European Academic Science and Research. No. XXVII (2022).
6. Shengelia T., Kozak Y., Berishvili Kh. (2022). Aggregated Anti-crisis Model of Sustainable Development of Small Business. Moambe.Bulletin of the Georgian Academy of Sciences. V.16, n.4. ISSN - 0132 – 1447
7. Shengelia T., Berishvili, Kh. Jganjgava, K. (2021). Anti-crisis strategy caused by uncertainty of the small businesses under the Covid-19 pandemic. Sciences of Europe. 2(2):72-79.
8. Robalino D. A., Jenkins C. (2002). The Risks and Macroeconomic Impact of HIV/AIDS in the Middle East and North Africa: Why Waiting to Intervene Can Be Costly. Policy Research Working Paper Series. №2874. The World Bank. 36 p.
9. Bloom D.E., Cadarette D., Sevilla J.P. (2018). Epidemics and Economics, Finance and Development. 55 (2). P. 46-49.
10. Jonung L., Werner R. (2006). The Macroeconomic Effects of a Pandemic in Europe – A Model-Based Assessment. Directorate-General for Economic and Financial Affairs Economic Paper. №251. Brussels: European Commission. 21 p.
11. Arndt C., Lewis J.D. (2001). The HIV/AIDS Pandemic in South Africa: Sectoral Impacts and Unemployment. Journal of International Development. 13(4): 427-449.
12. Brahmabhatt M., Dutta A. (2008). On SARS Type Economic Effects during Infectious Disease Outbreaks. Policy Research Working Paper. №4466., Washington, DC: The World Bank. 28 p.
13. Bloom D.E., Cadarette D., Sevilla J.P. (2018). Epidemics and Economics, Finance and Development. 55 (2). P. 46-49.
14. McKibbin W., Roshen F. (2020). The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19: Seven Scenarios. CAMA Working Paper 19/2020. Australian National University. 43 p.
15. Zandi M. (2020). Coronavirus: The Global Economic Threat, Moody's Analytics, February.
16. Smith K. (2019). Infectious Disease and Economics: The Case for Considering Multi-Sectoral Impacts. One Health. Vol. 7.
17. UNCTAD. (2020). Trade and Development Report Update. The Coronavirus Shock: a story of another global crisis foretold and what policymakers should be doing about it. UNCTAD/GDS/INF/2020/1. N.Y. & Geneva: UNCTAD. 9 March. P. 4.

Development Prospects of Post-pandemic Global Economy and Business

In the context of economic globalization it is important to analyze the COVID-19 pandemic there is assumption, that the pandemic may increase nationalism, isolationism and promote a retreat from economic globalization. As a counterweight to this, the pandemic is accompanied by international co-operation, as well as efforts to rebuild the economies of countries that were destroyed in the period after the Second World War.

At the same time, COVID-19 has become a global governance crisis, which will change the perception and role of the crisis. The analysis reveals the uniqueness of the current pandemic, which has a negative impact not only on global supply and demand, but also on the financial system, which, due to the debt burden of many countries, is characterized by extremely high risks. The review of studies also showed that the high rate of spread of the coronavirus pandemic, both in the medical and economic contexts, is the result of globalization, and the responses of states to the pandemic are fragmented and protectionist. The practical significance of our research results lies in the possibility of expanding further research on the economy of the coronavirus. In developing the conceptual framework of an adapted, proactive economic policy aimed at minimizing the negative economic effects of the pandemic.